Ora de aur – despre dependență, tristețe și vindecare

Daniela PREDA

Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, Facultatea de Teologie
"Lucian Blaga" University of Sibiu, Faculty of Theology
Personal e-mail: dana.preda@ulbsibiu.ro

„The Good House": On Addiction, Sadness, and Healing

The present article discusses some particular issues raised by Ann Leary's novel *The Good House*, which deals with alcoholism in a quite sympathetic and profoundly informed manner. The novel aptly observes both the intimate personal life of the alcoholic and the effects it has on the social tissue he/she is involved in - either the nuclear family or the enlarged social and professional group. The main discussion coagulates around the concept of „controlled drinking", rather controversial under the therapeutical respect, but nevertheless approachable at the individual level.

Keywords: literary sociology, literature and addiction, Ann Leary, *The Good House,* alcoholism, addiction, co-addiction.

Publicat în limba engleză sub titlul *The Good House*[1], romanul lui Ann Leary – devenit imediat *best-seller* – a fost tradus la noi cu titlul *Ora de aur*[2]. Este o schimbare pe care, o spunem de la început, o considerăm inspirată, explicația putând fi găsită de cititor în prezentarea de urmează.

Deși un critic mai malițios ar putea vedea în romanul amintit suma întruchipării unor clișee americane, totuși intenția lui Leary este demnă de luat în seamă: ea încearcă cu tot dinadinsul să ne convingă de faptul că „băutul controlat"[3] este posibil. Astfel, prezentând degradarea și efectele negative ale alcoolismului, cartea este un semnal de alarmă în lumea dependenței de alcool. Veridicitatea literaturii despre dependență nu o poate da decât un alcoolic „lipsit de vicleșug" (parafrază la cuvintele spuse de Iisus Hristos despre Natanael: „Iată, cu adevărat, israelit în care nu este vicleșug" - In. 1, 47).

Atmosfera seamănă, până la suprapunere, cu cea din genul filmelor „Cedar Cove" (cu Andie McDowell în rolul principal), potrivită imaginarului american actual: personaje burgheze din *middle-class* și mai sus, narațiune piperată cu o drame tipice, dialoguri cu tentă psihologică, geografie idilică (case la malul mării), idealuri profesionale (medici, agenți imobiliari, de bursă, patricieni prin căsătorie). Într-un fel, romanul „Ora de aur" a fost conceput să devină film. Coperta exterioară o mărturisește. Imaginile cinematografice abundă în text. Chiar soluția psihoterapiei de 28 de zile[4] este o referință cinematografică la „28 Days" (cu Sandra Bullock), un film reușit (în opinia mea) despre dependență.

În timpul lecturii am avut deseori impresia că edificiul literar nu este aici numai ficțiune; uneori, parcă, se simte în câteva momente fiorul rece, autobiografic. Este cartea autobiografică? Este personajul principal, Hildy Good, veridic? Cărțile de confesiune ale alcoolicilor sunt fie descrieri aproape naturaliste ale recuperării, fie manuale terapeutice, concepute ca să prezinte „metoda" proprie pentru dobândirea abstinenței[5].

Alcoolismul este în primul rând o boală a sufletului, a sufletului unei femei, Hilda Good. Ascendența sa în lumea „vrăjitoarelor" din Salem este o trimitere la prejudecățile sociale și, de ce nu, o justificare a consumului prin „gândirea magică"[6]. Alcoolicul va găsi sau va inventa alte și alte scuze pentru a bea în continuare,

iar societatea va reacționa, fie acceptându-i justificările, fie condamnându-l. Norișorul de justificări magice poate să-l plouă sau să-l fulgere pe alcoolic. Hildy poate „ghici" trecutul cuiva și modul cum acel cineva își duce viața în prezent, fără să poată „citi" propria viață, „aici și acum", trăind astfel cu iluzia unui trecut depășit și cu speranța unui viitor care repetă trecutul. Combustibilul acestui proces sufletesc (și alchimic, de tip *ouroboros*), autodevorator, este imposibilitatea controlării consumului de alcool. Răspunsul lui Ann Leary constă într-o carte despre dependență, nu despre abstinență. De la un capăt la altul al romanului zugrăvește încercările („șmecheriile"[7]) unei abstinente mincinoase de a salva aparențele.

În domeniul psihoterapiei dependențelor revine des mitul revenirii la un consum (de alcool, droguri, medicamente, inetrnet, pornografie etc.) „normal", controlat. Se spune că (vedeți, deja s-a trecut în mit) o persoană la câteva milioane reușește să bea controlat după cura de terapie, dar încă nu s-a văzut acea persoană ... Este adevărat că unele programe terapeutice (de peste ocean și din recunoștință publicitară față de foștii clienți) livrează utopia băutului controlat. De fapt, fantezia oricărui alcoolic este fie să fie amețit fără să bea, fie să bea și să nu suporte consecințele. Hildy credea că se poate trăi „nici beat, dar nici treaz și disperat". Privind-o pe prietena ei, Rebecca McAllister, după două pahare de vin va afirma: „Mă uimesc întotdeauna cei care pot să bea doar un pahar sau două de vin și pe urmă trec pe apă"[8]. La sfârșitul romanului, eroina realizează că a pierdut controlul, dar înțelegerea rațională nu este tot una cu acceptarea emoțională. Ea caută o cale de împăcare cu iubitul ei adevărat (nu Frank, ci vinul): „Mi-am dat seama că e mai sănătos să bei cu măsură decât să te lași de tot și pe urmă să o iei razna, cum mi se întâmplase mie. Secretul era măsura. ... Am să mă bucur în fiecare zi de vin, dar am să fiu mai grijulie"[9].

Programul Hazelden se pare că se numără printre apostolii revenirii la consumul „normal"[10]. Asta înseamnă că impune limite terapiei. Abstinența „totală" (de parcă ar exista și una parțială, un fel de a fi mort „pe jumătate" sau „puțin" gravidă) sună prea dur pentru clienții programului. De fapt doar pacientul/clientul are dreptul de a stabili limite. Principiul „numai tu singur poți reuși, dar nimeni nu poate reuși de unul singur" definește limita relațională în terapie. Conform *Gestalt*-terapiei deteriorarea relațiilor are loc în trei direcții: relația cu sine, cu oamenii și cu Dumnezeu. Celălalt, aproapele meu cu libertatea lui, este limita libertății mele. Pe bună dreptate se zice că dependența este o „boală a relațiilor", un dezechilibru al relațiilor.

În roman se întrepătrund două tablouri, al simptomelor bolii și al stărilor sufletești, făcând imaginea alcoolicei Hildy mai livrescă și neclară până în final.

Tabloul simptomelor conține o mulțime de clișee, adaptate după manualele terapeutice de la AA („lozinci" și „vrăjeli", cum le spune Hildy[11]). Alcoolismul eroinei debutează cu băutul pentru relaxare (alcoolismul de tip alpha[12]), un fel de recompensă pe care și-o acordă seara, după o zi epuizantă de muncă. „Eu nu beam niciodată înainte de ora cinci", se lăuda Hildy, dar bea o cafea „irlandeză[13] până când o pace semilucidă a coborât".

Consumul „normal" sau controlat, extins pe o perioadă lungă de timp, conduce la abuz. Depășirea limitei se petrece, de obicei, inconștient. Nu există un moment „zero" al transformării, al conștiinței de graniță, între consum și abuz. Momentul se va repeta la fiecare pahar în plus: „când am turnat în pahar tot ce mai rămăsese în sticlă, am simțit că mă transformasem. Eram eu, eram din nou eu însămi"[14]. Bineînțeles că debutul bolii are legătură cu un moment inițial, al „primului pahar", care hotărnicește senzația de plăcere căutată nostalgic de atunci încolo: „îmi aducea aminte de prima bere din viața mea, băută împreună cu câțiva puști la North Beach, într-o seară de vară. Îmi aducea aminte de starea de bine pe care am simțit-o atunci"[15].

Conținutul mare de zahăr existent în alcool alimentează organismul (creierul, în primul rând) cu o cantitate mare de energie, motiv pentru care alcoolicii au insomnii (motive pot fi și semntimentele de vinovăție, rușinea etc.). Fraze de genul – „dacă închei ziua cu un pic de vin, dar mă tot trezesc tresărind la ora trei fix, speriată și dezgustată de mine însămi. E călătoria mea nocturnă spre iadul meu personal, ... ca să-mi aducă aminte cât de rău am ajuns și câte rele am făcut la viața mea"[16] – se vor repeta zilnic. Stările de amnezie (pierderi temporare ale memoriei) devin din ce în ce mai dese. Uneori nu mai știa pe unde a umblat noaptea („Când mă trezisem în dimineața aia, cu frunze între degetele de la picioare și nisip în păr, mă întrebasem... Ei, acum aveam răspunsul"[17]). Alteori, amnezia alcoolică se manifestă ca o detașare de eul tău adevărat și se încheie cu o trezire brutală și primitivă, o dezgolire morală, ca a lui Adam după ce a păcătuit[18]: „Când cineva îți povestește ce-a făcut trupul tău atunci când mintea era dusă cu sorcova, simți că ești gol, dat în vileag. Parcă te-a jupuit cineva de piele în public, parcă ai rămas învelită doar cu o pieliță scârboasă, pe care nimeni n-ar trebui s-o vadă și care e acum la vedere"[19].

Alcoolicul este supus inerției. El va repeta, va găsi sau va inventa pururea (adică până moare) noi motive pentru a bea. „Așa că în noaptea aia, fiindcă ploua cu găleata, m-am hotărât să termin sticla. Chiar îmi prindea bine, mă încălzea. Pe deasupra, mai aveam și motiv de sărbătoare. A doua zi dimineața aveam să primesc un cec gras"[20], se mințea singură Hildy. Intoxicația fizică[21], însoțită de starea de bine, de relaxare („Mi-au fost de ajuns două pahare din vinul ăla roșu, dumnezeiesc și am simțit că am ieșit la lumină dintr-un loc întunecat, subpământean, și că oxigenul îmi inunda sângele îngroșat"[22]), afectează funcționarea normală a receptorilor simțurilor, ducând la o percepție senzorială distorsionată („Am luat o

gură bună de vin, pe urmă încă una și m-a năpădit un val de compasiune față de Rebecca. Uneori, după ce n-am văzut-o câtăva vreme, rămân uimită cât e de frumoasă. Frumoasă și fragilă"[23]). La fel, percepția propriilor emoții și trăiri devine deformată. Hildy are accese de grandomanie, lansându-se în interminabile monologuri în încercarea de a-și compensa căderea: „Ce tot vorbești? Adică să nu mai beau?... Sunt cel mai bun agent imobiliar... cea mai bună femeie de afaceri din oraș. Ce zic eu, din țară... Nu sunt copil, fac ce vreau. Mă duc acasă și o să petrec singură, nemernicule...Voiam să beau vin în camera de zi, nu în pivniță. Să beau atât cât vreau"[24].

Lipsa autocontrolului, dezinhibarea indusă de alcool (opusă, de fapt, curajului) fac din Hildy o femeie imorală, deși în sinea ei dorea să revină la prima dragoste, la Frank. Iluzia că băutura o face mai sociabilă îi va depărta pe cei dragi de ea. „Seara asta îmi întărise o idee pe care o aveam de mai multă vreme: eram o companie mult mai agreabilă atunci când beam. Fetele erau convinse că în seara asta le-am arătat că lucrurile stăteau taman pe dos. Băutura mă ajuta", va concluziona Hildy[25].

Pericolul cel mai mare pentru un alcoolic apare atunci când crede că s-a stabilizat în abstinență. Adesea trăiește simptomele intoxicației cu alcool, fără să fi băut nimic. Este vorba de așa-zisa „beție uscată", un semnal de alarmă al recidivei[26]. Întoarsă de la cura de terapie Hazelden, Hildy își amintea: „După ce n-am mai băut câteva luni în șir, mi se întâmpla să visez că m-am îmbătat și m-am făcut de râs ori am făcut rău cuiva. Dar după aia mă trezeam și nu pot să vă descriu starea de ușurare pe care o aveam. Eram bine. Nu mă îmbătasem"[27].

Tabloul stărilor sufletești încearcă să fie mult mai complex, deoarece de el depinde credibilitatea și autenticitatea personajelor. Codependenții sunt persoanele din anturajul alcoolicului, care fie îl condamnă, fie îl susțin, construind o relație de tip „triunghi dramatic"[28]. Aceste persoane se învârt în jurul dependentului (aici Hildy) la fel cum planetele și sateliții lor sunt atrași si se rotesc în jurul soarelui.

În ceea ce privește codependența, exemplară este relația lui Hildy cu Rebecca McAllister (altă trimitere la cinematografia clasică americană, „Rebecca" – 1940, cu Laurence Olivier și Joan Fontaine – un destin tragic și un împrumut de personaj). Influența Hildei asupra Rebeccăi este malefică: „Deci am scos două pahare din dulap. Două pahare. Când am turnat vinul în pahare, un fel de bucurie mi-a încălzit inima. ... Beam în compania cuiva. Rebeccăi nu-i trecea prin cap că, alături de mine, pornea pe un drum întunecat și de care ar fi trebuit să se ferească. I-am întins unul din pahare și am privit-o cum îl duce la buzele ei frumoase. ... Știam că Rebecca e un suflet pereche"[29]. Nu ezită să-și mintă copiii „de la obraz", motivând că „este spre binele familiei"[30]. Pierderea rușinii, așa încât să nu-ți mai pese, atrage după sine „nepăzirea tainei aproapelui" (Sf. Dimitrie de Rostov[31]), motiv pentru care alcoolicul își pierde prietenii. Nereușind să-i atragă în patima ei, Hildy renunță la cei care o iubesc[32].

Hildy are o atitudine duplicitară: ironizează fundamentul religios al terapiei de la AA („Sufereau de o boală care se numea alcoolism. Dar exista o soluție, care se numea Alcoolicii Anonimi și care beneficia în principiu de ajutor *de sus.* Adică de la Dumnezeu"[33]), dar se revoltă împotriva judecății nemiloase a societății („Sunt mulți în orașul nostru care beau mai mult decât am băut eu vreodată, dar numai de mine se spune că sunt alcoolică"[34]). Dependentul face din minciună o artă, mințindu-se în primul rând pe sine („Zău, Hildy, e uimitor ce ai reușit. Să te lași de băutură... Se vede schimbarea pe fața ta. ... Schimbare! Oamenii văd ceea ce vor să vadă"[35]). Hildy se ascunde ca să poată bea (în cazul de față, în pivniță; loc foarte drag și românilor de pretutindeni).

Dependența de alcool (dar și de droguri) înseamnă și o îngustare a orizontului vieții. Preocupările se reduc treptat la alcool (cum să-l procuri, unde și când să-l bei, cum să nu afle ceilalți). Totul se îmbracă în singurătate și tristețe. „Din clipa aia, tot timpul cât eram acasă nu-mi stătea mintea decât la sticlele alea. Era primul gând cu care mă trezeam și gândul cu care veneam acasă de la birou. ... Pe urmă, într-o vineri seară, când m-am întors acasă de la Grady, mi s-a făcut urât și m-a luat o tristețe", mărturisea Hildy[36]. Cercul vicios vină-tristețe-vină a fost ilustrat genial de Antoine de Saint-Exupéry în „Micul prinț":

> „Pe planeta urmatoare trăia un bețiv. Vizita fu aici foarte scurtă, însă îl cufunda pe micul prinț într-o adâncă amărăciune.
> - Ce faci acolo? îi spuse bețivului, pe care îl găsi șezând tăcut în fața unei grămezi de sticle goale și a unei grămezi de sticle pline.
> - Beau - raspunse bețivul, cu un aer jalnic.
> - Și, de ce bei? îl întrebă micul prinț.
> - Ca să uit - raspunse bețivul.
> - Ce să uiți? îl cercetă micul prinț, căruia i se și făcuse milă de el.
> - Ca să uit că mi-i rușine - mărturisi bețivul, lăsandu-și capul în jos.
> - Și de ce ți-i rușine? întrebă micul prinț, dorind să-i vină în într-ajutor.
> - Rușine că beau - încheie bețivul, care se fereca pe totdeauna în tăcerea lui.
> Și micul prinț se duse, năucit. *Oamenii mari, de bună seamă, sunt foarte, foarte ciudați* – își spunea el, continuându-și călătoria"[37].

Anumite episoade din viața alcoolicului trec drept experiențe „mistice". Alcoolicii sunt superstițioși. Hildy va trăi ceva asemănător, parcă scos din viața Sfintei Tereza de Avila: „Dintr-o dată n-am mai văzut cerul din cauza lacrimilor. Nu vreau să pretind că am simțit prezența lui Dumnezeu sau că am trăit una dintre *trezirile spirituale* despre care se vorbește la Alcoolicii Anonimi. N-a fost

nimic de felul ăsta, nicidecum. Dar cred că pentru o clipă, așa cum zicea și colindul de Crăciun, sufletul meu s-a bucurat. ... Nu pierdusem nimic. Aveam totul. ... Atunci și acolo am hotărât din nou să mă las de băutură”[38]. Conștientizarea abuzului poate fi trăită ca trezire la realitatea dură, dar necesară. „Și atunci s-a întâmplat ceva neașteptat. M-am văzut cu alți ochi. M-am văzut așa cum trebuie că mă vedea Peter. Așa cum poate că mă vedea toată lumea. Eram o bețivă. O bătrână alcoolică, o ființă jalnică”, recunoștea Hildy[39].

Uneori conștientizarea nu se produce fără o „intervenție” din afară. Metoda se practică și aparținenții alcoolicului organizează o confruntare cu acesta pentru a-l pune în fața evidenței, pentru a-i trezi conștiința și a-l determina să facă primul pas spre recuperare. În cazul nostru, fără mare succes: „Știi că fetele tale voiau să le ajut anul trecut, în povestea cu intervenția? întrebă Rebecca ... Am simțit că-mi iau obrajii foc. ... Le-am spus că eu nu cred în intervenții. Nu cred că funcționează. Nu poți să faci pe cineva să nu mai vrea să bea”[40].

Poate cea mai constantă stare sufletească a dependentului este *akedia* (plictiseala, lehamitea, lipsa de sens). Tendința monocromiei sufletești acaparează treptat viața sufletească și alcoolicul are impresia falsă că toți oamenii sunt la fel, adică ca el. „Oamenii sunt aproape toți la fel. Adevărul adevărat e că, într-o situație dată (mai exact spus, la beție!), cam toți, cu mici diferențe, ne purtăm și gândim la fel, ne dorim sau ne temem de aceleași lucruri”, constata Hildy[41]. Dacă ar fi să credem asta, ar trebui să bem cu toții până la moarte. Un „banc idiot” cu beți spunea că: dacă bei mori, dacă nu bei, tot mori.

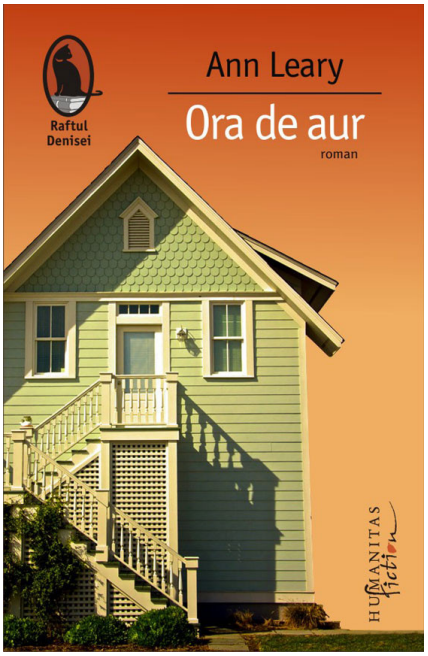
Metaforei centrale a cărții, „ora de aur”, i se atribuie semnificații diverse, care încearcă să dea impresia de profunzime. Scriitoarea atribuie Rebeccăi explicația cinematografică a expresiei: „Ora de aur... e un termen folosit în cinematografie sau în arta fotografică. Am jucat în vreo două filme acum mai mulți ani ... și într-unul trebuia să filmez o scenă pe plajă în timpul așa-numitei *ore de aur*....

- Vasăzică ora asta de aur e ora asfințitului?

- Nu, e chiar înainte de apusul soarelui. Sau imediat ce răsare. Este chiar prima sau ultima oră de lumină din zi, așa ca acum. Atmosfera e deosebită, neobișnuită. Se datorează puritații luminii, unghiului la care se află soarele și felului în care coboară spre orizont... În mintea mea am numit-o întotdeauna ora de cocktail. O oră de aur, fără discuție”[42]. După cum se observă, pentru Hildy „ora de aur” semnifica momentul consumului[43]. Pentru Frank, „ora de aur” e un termen medical:

„- Ba nu. E un termen din cinematografie. Mi-a explicat Rebecca. ...

- În Vietnam se referea la îngrijirile medicale pe care le poți da cuiva în prima oră după ce a fost rănit”[44]. În final, „ora de aur” devine ora reintrării eroinei romanului în terapie (metafora bărcii pe mare), de data aceasta fără

Sursă foto: http://static.elefant.ro/images/45/250545/ora-de-aur_1_fullsize.jpg

„intervenție”: „M-am întors la Hazelden. M-am internat singură. ... Ceva tot se întâmplase. Un lucru mărunt, cel mai neînsemnat dacă te gândești la toată povestea asta. ... Barca a veni cu prova în vânt și atunci și-a luat zborul. Era ora de aur”[45].

Relația cu alcoolul se transformă treptat într-una emoțională, de atașament față de „iubit”, fiind acompaniată de stări poetice false, adevătare metafore alcoolice: „Am ridicat paharul de pe masă și am sorbit din el, apoi l-am rotit în fața ochilor cu o mișcare grațioasă, privindu-l cu drag, ca și cum m-aș fi uitat la fața unui iubit”[46]. Alcoolicul dorește să umple un gol din viața lui: o relație eșuată, o suferință provocată de abuz în trecut sau, cel mai adesea, lipsa iubirii. Eroina cărții își va aminti, împreună cu fratele ei, de purtarea rece a mamei sale: „Aproape tot ce știa despre mama aflase când eram amândoi abțiguiți. De câte ori beam mi se dezlega limba. Se pare că la fel i se întâmpla mamei. De câte ori era *în formă,* cum spunea tata – cu toate că eu nu prea îmi aduc aminte s-o fi văzut așa, cred că i se întâmpla foarte rar –, bea ca să se mai calmeze (de relaxare, ca și Hildy mai târziu, n.n.), să poată dormi. Probabil că întrecea măsura”[47]. Istoricul de consum în familie vădește dependența ca „boală a relațiilor” cu părinții[48]. De aici putem relansa întrebarea: este alcoolismul determinat genetic?[49].

În mediul social românesc, marcat de secole de prejudecăți necruțătoare la adresa beților, de o lipsă de informare cu privire la boala alcoolismului de-a dreptul înfricoșătoare și de o stare de negare mascată cu maximă ipocrizie romanul „Ora de aur” poate să însemne un pas înainte din perspectivă terapeutică, iar ca literatură, un ceas de lectură hipnotică înainte de culcare.

Note:

1. Ann Leary, *The Good House*, St. Martin's Press, 2013.
2. Ann Leary, *Ora de aur,* traducere din engleză și note de Irina Bojin, Humanitas fiction, București, 2015.
3. Despre „băutul controlat" la Ralf Schneider, Holger și Ingrid Lux, *„Alcoolul și medicamentele – droguri ?"*, Editura Hora, Sibiu, 1999, p. 149-151.
4. Ann Leary, *Ora de aur*, p. 18.
5. În literatura românească a zilelor noastre a se vedea Ciprian Voicilă, *Diavolul din pahar. Amintiri din iadul beției*, Editura Areopag, 2012; Cristian Fulaș, *Fâșii de rușine*, Editura Gestalt Books, 2015 (a doua autobiografie este superioară din punct de vedere literar celei dintâi).
6. Alcoolicul trăiește, uneori fără să-și dea seama în cutia cu prejudecăți; vezi Schneider/ Lux, op. cit., p. 178-181.
7. Ann Leary, *Ora de aur*, p. 11.
8. *Ibidem*, p. 106.
9. *Ibidem*, p. 292-293.
10. Hazelden este o asociație americană non-profit (asociație-fiică a AA, întemeiată în 1949, Minnesota), care oferă servicii de tratament (psihoterapie) dependenților de alcool, droguri, pe principiul abstinenței pas cu pas (câte 24 de ore) și care își propune „să ajute la redobândirea speranței, vindecării și stării de sănătate a persoanelor afectate de dependența de alcool și alte droguri"; http://www.hazelden.org/, accesat la 06.06.2016.
11. Ann Leary, *Ora de aur*, p. 57.
12. Schneider/ Lux, op. cit., p. 40; vezi și Eberhard Rieth, *Alcoolismul – o boală?,* Ed. Hora, Sibiu, 1999.
13. Cafea îndoită cu whisky; Ann Leary, *Ora de aur*, p. 31 și 189.
14. *Ibidem*, p. 33.
15. *Ibidem*, p. 32.
16. *Ibidem*, p. 34.
17. *Ibidem*, p. 72.
18. „Atunci li s-au deschis ochii la amândoi și au cunoscut că erau goi" – Fac. 3, 7.
19. Ann Leary, *Ora de aur*, p. 173.
20. *Ibidem*, p. 85.
21. Despre cât alcool poate suporta organismul uman (diferențiat la bărbați și femei): Schneider/ Lux, op. cit., p. 36-37.
22. Ann Leary, *Ora de aur*, p. 126.
23. *Ibidem*, p. 180.
24. *Ibidem*, p. 246-247.
25. *Ibidem*, p. 163.
26. *Ibidem*, p. 221-222.
27. *Ibidem*, p. 250.
28. *Ibidem*, p. 74-77. A se vedea și volumele: Dr. Robert Hemfelt, Dr. Frank Minirth, Dr. Paul Meier, *Labirintul codependenței. Drumul spre relații interumane sănătoase,* Ed. Peregrinul/ Logos, Cluj-Napoca, 2008; Dr. Robert Hemfelt *et al*., *Ieșirea din labirint. Manual aplicativ pentru Labirintul codependenței*, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2004.
29. *Ibidem*, p. 113-114.
30. *Ibidem*, p. 204.
31. Sfântul Dimitrie de Rostov scrie despre cele opt „mlădițe ale beției": „Cea de-a treia mlădiță din vița beției este nepăzirea tainei. Cel beat povestește tuturor și fiecaruia, fără fereală, toate tainele, ale sale și străine, pe care le oblăduia cu osârdie în adâncul sufletului său, păzindu-le întru tăcere, cât era treaz. Și nu numai atât: el pomenește și ceea ce a trecut demult și s-a dat uitării. Și este tot atât de obișnuit lucru pentru bețiv să descopere tainele precum îi este să verse mâncarea din stomac: nici mâncarea, nici tainele nu rămân în bețiv." ; la http://www.crestinortodox.ro/sfaturi-duhovnicesti/consumul-alcool-118970.html, accesat la 16. 11. 2015.
32. Ann Leary, *Ora de aur*, p. 181.
33. *Ibidem*, p. 164.
34. *Ibidem*, p. 21.
35. *Ibidem*, p. 154.
36. *Ibidem*, p. 125.
37. Antoine de Saint-Exupéry, *Micul prinț,* cap. XII, Rao Books, București, 2006.
38. Ann Leary, *Ora de aur*, p. 211-212.
39. *Ibidem*, p. 260.
40. *Ibidem*, p. 243.
41. *Ibidem*, p. 120.
42. *Ibidem*, p. 101-102.
43. *Ibidem*, p. 263.
44. *Ibidem*, p. 220.
45. *Ibidem*, p. 296 și 299.
46. *Ibidem*, p. 197.
47. *Ibidem*, p. 29.
48. *Ibidem*, p. 140-141.
49. Schneider/ Lux, op. cit., p. 61-62.

Bibliography:

Ann Leary, *The Good House*, St. Martin's Press, 2013.

Ann Leary, *Ora de aur / The Good House,* traducere din engleză și note de Irina Bojin, Humanitas fiction, București, 2015.

Dr. Robert Hemfelt *et al*., *Ieșirea din labirint. Manual aplicativ pentru Labirintul codependenței / Out of the Labyrinth. Applied Handbook for the Labyrinth of Co-dependence*, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2004.

Dr. Robert Hemfelt, Dr. Frank Minirth, Dr. Paul Meier, *Labirintul codependenței. Drumul spre relații interumane sănătoase / The Labyrinth of Co-dependence. The Way to Healthy Human Interrelations,* Ed. Peregrinul/ Logos, Cluj-Napoca, 2008.

Antoine de Saint-Exupéry, *Micul prinț / The Little Prince,* cap. XII, Rao Books, București, 2006.

Ralf Schneider, Holger și Ingrid Lux, *Alcoolul și medicamentele – droguri ? / Alcohol and Medications - Drugs?* Editura Hora, Sibiu, 1999.